

आदिवासी विकास विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम अमृत आहार, आश्रमशाळांच्या व वस्तीगृहांच्या पोषण आहारांच्या योजनांतील पोषण व पूरक आहारात सुधारणा सुचविण्यासाठी समितीचे गठन करण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: आवि-०८२१/प्र.क्र.५०/का-८,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : २७ ऑगस्ट, २०२१

- वाचा :** १) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-२०१५/प्र.क्र.७८/का-०८, दि.१८ नोव्हेंबर, २०१५
२) शासन शुद्धीपत्रक, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-२०१५/प्र.क्र.७८/का-०८, दि.३० नोव्हेंबर, २०१५
३) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्रमांक : विभशा- २०१०/प्र.क्र.०६/विजाभज-२ दि.०१ मार्च, २०१६
४) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-२०१५/प्र.क्र.१०७ (भाग-२)/का-८, दि.१८ मार्च, २०१६
५) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-२०१६/प्र.क्र.६६/का-८, दि.२ ऑगस्ट, २०१६
६) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-२०१६/प्र.क्र.८३/का-०८, दि.५ ऑगस्ट, २०१६
७) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-२०१८/प्र.क्र. ४/का-८, दि.२२ जून, २०१८
८) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्रमांक : बीसीएच-२०१८/प्र.क्र.७९/शिक्षण-२ दि.०३ मार्च, २०१९
९) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-२०१९/प्र.क्र.५१/का-८, दि.२० ऑगस्ट, २०१९
१०) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-२०१७/प्र.क्र. ५/का-८, दि.३१ मार्च, २०२०
११) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र: आवि-०१२१/प्र.क्र. ५/का-८, दि.४ फेब्रुवारी, २०२१

प्रस्तावना :

अनुसूचित क्षेत्रातील आणि अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील स्त्रियांच्या आहारातील उष्मांक (Calories) व प्रथिनांच्या (Proteins) कमतरतेमुळे कुपोषण, मातामृत्यू, बालमृत्यू व कमी वजनाची बालके जन्माला येणे यांसारख्या गंभीर समस्यांबाबत कुपोषणाचे प्रमाण कमी करण्यासाठी या विभागाच्या संदर्भ क्र.१ येथील दि.१८ नोव्हेंबर, २०१५ च्या शासन निर्णयान्वये भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेअंतर्गत गरोदर स्त्रिया व स्तनदा मातांना एक वेळचा चौरस आहार आणि संदर्भ क्र.६ येथील दि. ०५ ऑगस्ट, २०१६ च्या शासननिर्णयान्वये भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना टप्पा-२ अंतर्गत अंगणवाड्यांतील ७ महिने ते ६ वर्ष वयोगटातील सर्व बालकांना प्रतिदिन शाकाहारी मुलांना २ केळी व मांसाहारी मुलांना १ उकडलेले अंडे आठवड्यातून ४ वेळा म्हणजेच महिन्यातून १६ दिवस एक वेळचा अतिरिक्त आहार देण्यात येत आहे. त्याचबरोबर या विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या शासकीय आश्रमशाळा समुह योजनेअंतर्गत डोंगराळ व दुर्गम भागात राहणाऱ्या अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांसाठी मोफत भोजन पुरविण्यात येत असून अनुदानित आश्रमशाळेतील अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांच्या अल्पोपहार व भोजनावरील खर्चासाठी परीपोषण अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. या व्यतिरिक्त आदिवासी मुलामुलींकरिता शासकीय वस्तीगृहे सुरु करण्यात आली असून सदर वस्तीगृहात मुलामुलींना भोजन पुरविण्यात येत आहे. त्याचबरोबर एकलव्य मॉडेल निवासी आश्रमशाळेसाठी केंद्र शासनाकडून अनुदान प्राप्त होत असून सदर योजनेअंतर्गत अनुसूचित जमातीच्या

विद्यार्थ्यांच्या व्यवस्थापन खर्चासह भोजनासाठी अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. त्यानुषंगाने अनुसूचित व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील गरोदर स्त्रिया, स्तनदा माता, बालके व आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांच्या परिपूर्ण पोषणासाठी या विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांतील आहार घटकात सुधारणा करण्याच्या अनुषंगाने शासनास शिफारस करण्यासाठी सुकाणू समितीचे गठन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

अनुसूचित क्षेत्रातील १६ जिल्ह्यात भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेअंतर्गत गरोदर स्त्रिया, स्तनदा माता व बालक लाभार्थी यांना पूरक आहार देण्यात येत आहे. कुपोषण निवारण व बालमृत्यू रोखण्यासाठी तसेच आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांच्या परिपूर्ण पोषणासाठी या विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांतील पोषण आणि पूरक आहार घटकात सुधारणा करण्याच्या अनुषंगाने शासनास शिफारस करण्यासाठी खालीलप्रमाणे सुकाणू समिती गठीत करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे.

अ.क्र.	पदनाम	समितीतील पद
१.	सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई	अध्यक्ष
२.	आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक	सदस्य
३.	व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी विकास महामंडळ, नाशिक	सदस्य
४.	सहसचिव/उपसचिव (का.०८), आदिवासी विकास विभाग मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
५.	सहसचिव/उपसचिव (का.०६/०६अ), आदिवासी विकास विभाग मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
६.	कार्यकारी संचालक, क्वेस्ट, मुंबई	सदस्य
७.	पोषण आहाराशी संबंधित राष्ट्रीय स्तरावरील २ तज्ञ	निमंत्रित सदस्य
८.	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास आयुक्तालय, नाशिक	सदस्य सचिव

२. समितीची कार्यक्षमता खालीलप्रमाणे राहिल

१. आदिवासी विकास विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या पोषण गटांच्या योजनांचा आढावा घेऊन पोषण वाढविण्यासाठी देण्यात येणाऱ्या आहार घटकांत उचित बदल सूचविणे.
२. आदिवासी विकास विभागाच्या पोषण गटांच्या योजनेतील आहार घटकांत लोह, फॉलिक ॲसिड व जीवनसत्व ब-१२ युक्त चक्की आटा आणि तांदूळ, लोह व आयोडीन युक्त मीठ तसेच जीवनसत्व अ व ड युक्त दूध आणि तेल या अन्न घटकांच्या समावेशासह अन्य उष्मांक, प्रथिने, मेद, लोह, कॅल्शियम इ. पोषण तत्वांचे अन्न घटक तसेच स्थानिक पातळीवर वन उपज व शेतमालापासून उपलब्ध होणारे पौष्टीक अन्न घटक यांचा समावेश करण्याबाबत तसेच सकस अन्न घटकांबाबत शासनास उपाययोजना सुचविणे.
३. पोषणाशी संबंधित तज्ञ संस्थान जसे की, राष्ट्रीय पोषण संस्थान, हैद्राबाद आणि FOOD FORTIFICATION RESOURCE CENTRE, DELHI येथील तज्ञांशी विचार विनिमय करून योग्य तो निर्णय घेणे.
४. आहारातील पोषण व आहार घटकाचे स्वरूप, प्रमाण यासह त्याच्या अंमलबजावणीबाबत शासनास शिफारस करणे.
५. केंद्र शासनाच्या महिला व बालविकास मंत्रालयाच्या पूरक पोषण आणि आहार घटकाच्या निकषांचा अभ्यास करून शासनास उपाययोजना सुचविणे.

६. ओरिसा शासनाच्या मिलेट मिशन चा अभ्यास करून आहार घटकात सुधारणा करण्याच्या अनुषंगाने शासनास उपाययोजना सुचविणे.
  ७. आहार घटकात सुधारणा करण्याच्या अनुषंगाने राज्यातील अन्नधान्याच्या पुरवठा बाबींचा अभ्यास करून शासनास उपाययोजना सुचविणे.
  ८. आहार घटकात सुधारणा करण्याच्या अनुषंगाने येणा-या आर्थिक भाराचा अभ्यास करून शासनास उपाययोजना सुचविणे.
३. सदर समिती विहित कार्यक्षेत्रानुसार अभ्यास करून १५ दिवसात शिफारसीसह शासनास अहवाल सादर करेल.
  ४. सदर शासन निर्णय, महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०८२५१५४३८४३२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(र.शि.गोरवे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२. आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक
३. आयुक्त, आदिवासी प्रशिक्षण व संशोधन संस्था, पुणे
४. व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी विकास महामंडळ, नाशिक
५. सहसचिव/उपसचिव (का.०८/०६/०६अ), आदिवासी विकास विभाग मंत्रालय, मुंबई
६. कार्यकारी संचालक, क्वेस्ट, मुंबई
७. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास आयुक्तालय, नाशिक

प्रत,

१. मा.राज्यपाल महोदयांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा.मुख्यमंत्री महोदयांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा.मंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा.राज्यमंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. सर्व सहसचिव/उपसचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. सर्व अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. निवडनस्ती कार्यासन-८